ePublishing

Μακεδονικά

Τόμ. 30, Αρ. 1 (1996)

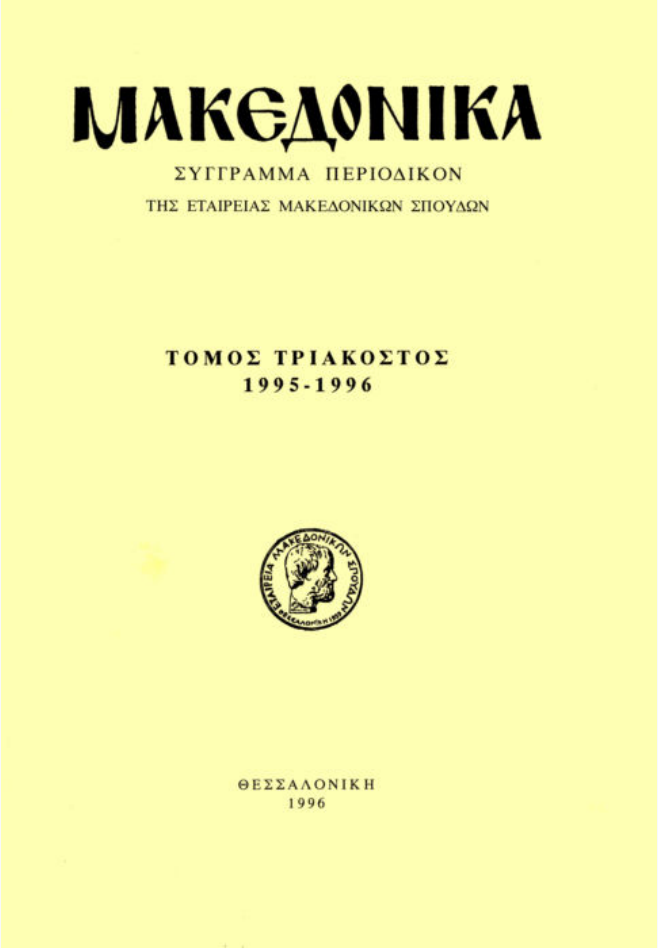

Η αδελφότητα "Ο Ευαγγελισμός" στη Νιγρίτα

Ιωάννης Μπάκας

doi: 10.12681/makedonika.252

Copyright © 2014, Ιωάννης Μπάκας

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπάκας Ι. (1996). Η αδελφότητα "Ο Ευαγγελισμός" στη Νιγρίτα. *Μακεδονικά*, *30*(1), 339–342. https://doi.org/10.12681/makedonika.252

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** ΕΚΤ | **Πρόσβαση:** 09/07/2025 12:14:32

Κατά τό συνέδριο παρενέβη ὁ δημοσιογράφος κ. Φ. Γιαγκιόζης καί ἐπεσήμανε τή διαχρονικότητα τῆς Μακεδονίας σέ σύνδεση μέ τήν Χαλκιδική, ἀλλά καί τήν ποικιλία προβλημάτων πού θά ἀνακύψουν ἀπό τά κενά τῆς ἐνδιάμεσης συμφωνίας Ἑλλάδος-Σκοπίων.

Τό συνέδριο παρακολούθησε πλῆθος κόσμου ἀπό ὅλες τίς περιοχές τῆς Χαλκιδικῆς καί συμμετεῖχε μέ ἐρωτήσεις καί παρεμβάσεις. Οἱ σύνεδροι ξεναγήθηκαν σέ ἀρχαιολογικούς χώρους ἀπό τόν ἀρχαιολόγο κ. Ἰωακ. Παπάγγελο. Τήν γενική εὐθύνη τῆς ὀργανώσεως τοῦ Συνεδρίου εἶχε ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς καί Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς δικηγόρος κ. Β. Πάππας καί τά μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου της.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ «Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ» ΣΤΗ ΝΙΓΡΙΤΑ

Η εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα των κατοίκων ενός τόπου, έκφραση της ελεύθερης βούλησής τους, αποτελεί την καλύτερη απόδειξη της ενθικότητάς τους. Τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας πλάι στην Εκκλησία και τις τοπικές κοινωνικές αρχές προστέθηκε ένας νέος παράγοντας στη φροντίδα της εκπαίδευσης με τη μορφή συλλόγων και σωματείων, προμηνύοντας μια νέα πνευματική αναγέννηση του Ελληνικού έθνους[1]. Όπως σε όλες σχεδόν τις πόλεις της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με ελληνικό πληθυσμό, αλλά και σε αρκετά μικρότερα σε πληθυσμό χωριά και κωμοπόλεις, όπως στη γειτονική της Νιγρίτας Μπέροβα (σημ. Βερτίσκος Θεσ/νίκης)[2], υπήρχαν και δρούσαν διάφοροι σύλλογοι με φιλεκπαιδευτικό και φιλανθρωπικό χαρακτήρα, που παράλληλα δραστηριοποιούνταν και εθνικά εξυπηρετώντας τα συμφέροντα του υπόδουλου Ελληνισμού.

Οι σύλλογοι της Νιγρίτας κατά τήν Τουρκοκρατία αποτελούσαν ως πρόσφατα ένα άγνωστο κεφάλαιο της ιστορίας του Ελληνισμού της ιστορικής αυτής κωμόπολης. Στην κατάσταση των σωματείων του βιλαετίου Θεσσαλονίκης που δημοσιεύτηκε στο Μακεδονικό Ημερολόγιο του 1909 δεν αναφέρεται κανένας σύλλογος, σωματείο ή αδελφότητα στη Νιγρίτα[3].

Η αρχή για τη γνώση της μέχρι τώρα σκοτεινής αυτής πτυχής της ιστορίας και δραστηριότητας της Νιγρίτας, στις αρχές κυρίως του 20ου αιώνα, έγινε με την ανακάλυψη από τον Γιώργο Καφταντζή στο αρχείο του Νιγριτινού δασκάλου Δημητρίου Δαμάνη, τμήματος του καταστατικού του συλλόγου «Αρετή» της Νιγρίτας και Σύρπας, δημιούργημα της πνευματικής ένωσης των δύο κοινοτήτων στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας[4].

1. Στέφανος Παπαδόπουλος, *Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1970, σσ. 11, 13.

2. Αθανάσιος Αγγελόπουλος, «Φιλεκπαιδευτικοί και Φιλανθρωπικοί σύλλογοι εν Μακεδονία κατά τα τελευταία έτη της Τουρκοκρατίας», *Μακεδονικά* 11 (1971) 347, 348.

3. Ανωνύμου, «Σωματεία και συντεχνίες εν τω νομώ Θεσσαλονίκης», *Μακεδονικό Ημερολόγιο Παμμακεδονικού Συλλόγου Αθηνών*, 1909, σσ. 314-317.

4. Γεώργιος Καφταντζής, «Το Σωματείο «Η Αρετή» στα χρόνια της Τουρκοκρατίας», *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Νιγρίτα 1995*, σσ. 151, 152

Στην ιστορία όμως της Νιγρίτας η «Αρετή» δεν ήταν το μοναδικό σωματείο. Σε έγγραφο από το αρχείο της οικογένειας Σαμαρά, το οποίο ευγενώς έθεσε στη διάθεσή μου η κάτοχός του κυρία Βάσω Κανιούρα, υπάρχουν δύο έντυπες αποδείξεις με την σφραγίδα του αγνώστου συλλόγου της Νιγρίτας «Ο Ευαγγελισμός». Καμία αναφορά δεν υπήρχε ώς σήμερα για την ύπαρξη του παραπάνω συλλόγου, του οποίου το καταστατικό καθώς και ο σκοπός της ίδρυσής του μας είναι τελείως άγνωστα.

Οι σφραγίδες είναι στρογγυλού σχήματος φέροντος πέριξ με κεφαλαία γράμματα την επιγραφή «ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ» και στη μέση την εικόνα του Ευαγγελισμού. Στο κάτω μέρος της εικόνας, σε συνέχεια της επιγραφής, υπάρχει η χρονολόγηση και ο τόπος ίδρυσης της αδελφότητας «ΕΝ ΝΙΓΡΙΤΗ 1902», επίσης με κεφαλαία γράμματα ανάμεσα σε δύο αστεράκια.

Από τον επίσημο τίτλο της αδελφότητας αντιλαμβάνεται κανείς ότι πρόκειται περί σωματείου με εκπαιδευτικό χαρακτήρα και στόχο την πνευματική και πολιτιστική αναβάθμιση της πόλης.

Δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια ποιο από τα δύο σωματεία η «Αρετή» ή ο «Ευαγγελισμός» προηγήθηκε χρονικά στην ίδρυσή του, γιατί δυστυχώς το αρχείο Δαμάνη δεν μας διασώζει το ακριβές έτος ίδρυσης της «ΑΡΕΤΗΣ», της οποίας η σφραγίδα «ΜΟΥΣΙΚΟΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΡΕΤΗ, ΝΙΓΡΙΤΗ - ΣΥΡΠΑ» είναι χωρίς χρονολογία[5]. Εν τούτοις, όμως, η σφραγίδα του συλλόγου «ΑΡΕΤΗ» είναι αρκετή για να μας αποδείξει ότι ο σύλλογος αυτός έπεται χρονικά της αδελφότητας του Ευαγγελισμού, γιατί όπως δηλώνεται στη σφραγίδα του είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των δύο γειτονικών κοινοτήτων της Νιγρίτας και της Σύρπας. Όταν δηλαδή, όπως κατέγραψε ο Δαμάνης «ο μέχρις άλλοτε πετροπόλεμος έπαυσε, τα δε άγρια εκείνα και αδιάλλακτα μίση κατηνυάσθησαν και ... πνεύμα αδελφότητος ήρξατο να διαπνέει μεταξύ των νεωτέρων γενεών ...»[6]. Το πνεύμα αυτό της συνεργασίας, κυρίως μετά το σύνταγμα των Νεοτούρκων το 1908, έδωσε ελπίδες και ώθηση για πρόοδο και ανάπτυξη στον υπόδουλο Ελληνισμό. Στην περίπτωση της Νιγρίτας και της Σύρπας, πέρα από την ίδρυση του συλλόγου «Αρετή» που επέβαλε σύμφωνα με το δ΄ άρθρο του καταστατικού της την αδελφοποίηση, αλληλεγγύη και αλληλοβοήθεια των μελών του[7], η συνεργασία και ενότητα των δύο ως τότε αντιμαχομένων κοινοτήτων εκδηλώθηκε με την ενοποίηση των σχολείων και την έκδοση στον οικονομικό χώρο κοινού νομίσματος —είχε προηγηθεί της Νιγρίτας— με τα δηλωτικά Ν.Σ., δηλαδή Νιγρίτα, Σύρπα[8].

Ο «Ευαγγελισμός» λοιπόν προηγήθηκε ως σωματείο της «Αρετής», γιατί είναι δημιούργημα μόνο της κοινότητας Νιγρίτας, χωρίς τη συμμετοχή και συνεργασία της Σύρπας, με την οποία ακόμη (1902) βρισκόταν σε διαμάχη.

Η αδελφότητα «Ο Ευαγγελισμός» είχε, όπως φαίνεται και από την επωνυμία του, ως επέτειο εορτής τη γιορτή του Ευαγγελισμού, στις 25 Μαρτίου. Η επιλογή της επωνυμίας αυτής δεν μπορεί να εξηγηθεί διαφορετικά —γιατί στη Νιγρίτα δεν υπήρχε ποτέ ναός του Ευαγγελισμού— παρά μόνο κάτω υπό την επίδραση ομολόγων σωμα-

5. Γεώργιος Καφταντζής, *ό.π.*, σ. 153.

6. Δημήτριος Δαμάνης, «Νιγρίτα-Σύρπα», *Μακεδονικό Ημερολόγιο*, 1911, σ. 123.

7. Γεώργιος Καφταντζής, *ό.π.*, σ. 152 (άρθρο δ΄).

8. Hans Wilski, *Countermarks on Ottoman coins*, Gütersloh-Germany 1995, σ. 132 και Νικόλαος Ρουδομέτωφ, «Νομίσματα τοπικής κυκλοφορίας ή υποκατάστατα νομισμάτων», *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Νιγρίτα 1995*, σ. 198. Ο Ρουδομέτωφ το μεταφράζει σαν «Νιγρίτας Σύρπα», ενώ ο Wilski αναφέρει ότι τα Ν και Σ είναι τα αρχικά Νιγρίτας και Σύρπας, οπότε μπορεί να μεταφραστεί «Νιγρίτα-Σύρπα» που είναι και η πιθανότερη εξήγηση.

τείων, όπως αυτό της Καμενίκης Σερρών, με την ίδια επωνυμία «Ο Ευαγγελισμός»[9]. Κυρίως όμως η επιλογή της ονομασίας αυτής «Ο Ευαγγελισμός», που δεν είναι τυχαία, δόθηκε για να αποτελέσει ενθύμηση της εθνικής παλιγγενεσίας στον ελληνισμό της Νιγρίτας, αλλά, επίσης, και γιατί η γιορτή του Ευαγγελισμού είχε σχέση με τον εκπαιδευτικό και φιλόμουσο χαρακτήρα της αδελφότητας.

Οι δύο αποδείξεις του αρχείου Σαμαρά εκδόθηκαν στη Νιγρίτα στις 12 Φεβρουαρίου και στις 24 Ιουλίου του 1903 αντίστοιχα, και αποτελούν αποδείξεις εξόφλησης των ετών 1902 και 1903 για το δικαίωμα της Αρχιερατικής επιχορηγήσεως, η οποία για τα έτη αυτά ανερχόταν σε δώδεκα γρόσια. Η είσπραξη του δικαιώματος της αρχιερατικής χορηγείας γινόταν κατ' εντολή και στο όνομα του τότε Μητροπολίτου Σερρών Γρηγορίου (Ζερβουδάκη), ο οποίος τιμητικά θα κατείχε και τη θέση του επιτίμου προέδρου της αδελφότητας.

Τις αποδείξεις υπογράφει και σφραγίζει ο ταμίας της αδελφότητας, που κατά το 1903 ήταν ο Ιωάννης Σπυρίδης, πιθανότατα ο πρώτος ταμίας του σωματείου.

Οι ομοιότητες της σφραγίδας της αδελφότητας «Ο Ευαγγελισμός» της Νιγρίτας με αυτήν του συνωνύμου σωματείου της Καμενίκης Σερρών[10], που προηγήθηκε χρονικά —ίδιος τύπος γραμμάτων και ίδια εικόνα του Ευαγγελισμού στη μέση— οδηγεί στο συμπέρασμα της άμεσης επίδρασης της πρώτης από τον δεύτερο και πιθανώτατα μεγάλες ομοιότητες στο καταστατικό τους[11].

Η ίδρυση του σωματείου «Ο Ευαγγελισμός» στη Νιγρίτα το 1902 και της «Αρετής» λίγα χρόνια αργότερα, όπως επίσης και το «Αδελφάτο Ιωάννης ο Πρόδρομος» στο Αηδονοχώρι και το Χουμνικό το 1909[12] μας αποδεικνύουν την ενεργητικότητα του ελληνισμού της Νιγρίτας και της Βισαλτίας γενικότερα στην προσπάθειά του για ανάπτυξη, πρόοδο και εθνική δικαίωση με την αφύπνιση και δραστηριότητα του πληθυσμού της περιοχής.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΚΑΣ

9. Αθανάσιος Αγγελόπουλος, *ό.π.*, σσ. 348, 349.

10. Αθανάσιος Αγγελόπουλος, *ό.π.*, σ. 373.

11. Αθανάσιος Αγγελόπουλος, *ό.π.*, σσ. 367-374.

12. Ιωάννης Παπασυμεών, «Ο Βασίλειος Καραπέπερας και το αδελφάτον «Ιωάννης ο Πρόδρομος», *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Νιγρίτα 1995*, σ. 182.

Κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου Ἁγίου Σερρῶν κ. κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ *ἔλαβον παρὰ τοῦ κ.* Γεροντ. Σαμαρᾶ τοῦ *δικαίωμα Ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως Γρ. δώδεκα (ἀρ. 12) πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ ἔτους 1903 καὶ εἰς ἔνδειξιν.*

Ἐν Νιγρίτῃ τῇ 24 *Ἰουλίου* *1903*

Ο ΤΑΜΙΑΣ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ

Κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου Ἁγίου Σερρῶν κ. κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ *ἔλαβον παρὰ τοῦ κ.* Γεροντ. Σαμαρᾶ τοῦ *δικαίωμα Ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως Γρ. δώδεκα (ἀρ. 12) πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ ἔτους 1902 καὶ εἰς ἔνδειξιν.*

Ἐν Νιγρίτῃ τῇ 12 *Φεβρουαρ.* *1903*

Ο ΤΑΜΙΑΣ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ
Ι. Σαυρίδης

Οι δύο έντυπες αποδείξεις του σωματείου «Ο Ευαγγελισμός» της Νιγρίτας από το αρχείο Γ. Σαμαρά.